

Mějme oči otevřené

Dědeček mi jako malé říkal: „Všeho si všímej, rozhlížej se kolem sebe, měj oči otevřené, o všem přemýšlej.“ Používal přitom takové zvláštní slovo: špekuluj. Jistě tím nemyslel spekulování, ale spíše hledání souvislostí, snahu přijít věcem na kloub, uvažovat logicky a se snahou dosáhnout výsledku, trefit prostě hřebíček na hlavičku. Také jsem v rámci vícegenerační rodinné výchovy jasně vnímala, že nic nevědět a neumět je „velikánská“ ostuda. Děda mi denně večer vyprávěl pohádky a babička mi odpoledne četla příhody kocoura Mikeše, o kouzelníkovi Čáryfukovi a další příběhy pro děti z prvorepublikových časopisů. Prarodiče mě takto učili, že je třeba hledat svou cestu, přitom si ovšem dát pozor na scestí. Je nutné chovat se obezřetně. Přemýšlet, učit se odpovědnosti a dokázat poradit se s moudrými.

Někteří mladí lidé ovšem razí heslo: „Já sám, já sám!“ Domnívají se, že mají „patent na pravdu“. Začátkem 90. let jsem mluvila s psychologkou, která šla služebně do vězení za osmnáctiletým mladíkem, odsouzeným za těžký zločin. Komplikové si u něj objednali vraždu jednoho podnikatele. Slíbil jim, že čin vykoná. Potom o všem přemýšlel, zas tak moc se mu nechtělo do něčeho natolik „vachrlatého“. Pokřivené svědomí však mladíkovi našeptávalo, že dal slovo a měl by tedy jako chlap slíbené dodržet. Navíc už polovinu odměny, třicet tisíc korun, vyinkasoval předem. Peníze utratil a nevěděl, jak ze situace ven

Asi se neměl s kým poradit, prožíval zmatek a nedokázal rozlišovat mezi dobrem a zlem. Navíc si mylně vsugeroval, že jemu se přece nemůže nic stát. Vůbec si nepřipouštěl, že ho jeho čin může dohnat a zničit, měl klapky na očích a odpovědnost nulovou. Již jako vězeň mladý muž dostal od psychologky různé knihy k prostudování. Přečetl je a pak se přiznal, že kdyby znal věci, o kterých se z knih právě dozvídá, nikdy by se takového zavrženíhodného činu nedopustil. Měl předtím špatně srovnané hodnoty. Nedocházelo mu, jak je lidský život cenný a že připravit o něj člověka je těžkým zločinem. Svou roli tu hrála i přílišná chamtivost a nepoctivost.

Pokud rodina plní své podstatné funkce, dokáže se dítě a mladý člověk naučit alespoň základním způsobem rozlišovat mezi dobrem a zlem. Pochopí, co znamená stát na straně dobra. Ví, že to je nepohodlné i mnohdy riskantní. Obdobně by ve škole měly být žákům stanoveny mantinely. Je nezbytné zdůraznit prosociálnost, solidaritu, pomoc bližnímu, osvětlit jim, že nežádoucí je sobectví, pýcha, svévole. Být „svobodný“ za každou cenu – i na úkor druhých – není řešením. Vždyť i rodiče se vzdávají části své svobody a svého soukromí ve prospěch dětí, které se rozhodli mít a dobře vychovat.

PhDr. Olga Nytrová